

DOI: 10.32347/2076-815x.2022.79.137-147

УДК 72.035.25(4)"18/19"

Дін Ян,

ddyy123wanan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7772-5200,
Київський національний університет будівництва і архітектури

АНАЛІЗ ІСТОРИЧНОЇ САКРАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ПРОВІНЦІЇ ШААНСІ

Проаналізовано визначні ознаки традиційної сакральної архітектури провінції Шаансі. Систематизація історичних об'єктів по періодах династій довела домінування руїн та поховань-гробниць на ранніх періодах і поступову їх заміну на палаці, храми, міські ворота.

З усієї сукупності об'єктів, що перебувають під охороною держави, було вибрано ті, які можна розглядати як зразки наслідування для сучасних об'єктів. Отже, для наслідування було вибрано ті наземні об'єкти, які зберегли цілісну форму, передусім храмові павільйони, враховуючи консервативність і однофункціональність таких будівель, як буддійські пагоди. Відбирались наземні об'єкти, внесені до пам'ятокоохоронного реєстру як характерні зразки китайської архітектури певного періоду.

Ключові слова: провінція Шаансі; Китай; історична сакральна спадщина; аналіз; наслідування; модифікація.

Вступ

Постановка проблеми. Провінція Шаансі і її столиця Сіань займають видатне місце в історико-культурній спадщині Китаю, оскільки тут є пам'ятки всіх династій. Унікальність архітектурної спадщини провінції Шаансі полягає в наявності великої кількості старовинних храмів буддизму, даосизму і конфуціанства, що дозволяє простежити генезу храмового будівництва від найдавніших часів і до початку ХХ століття і таким чином виявити ті ознаки, які виступали в ролі форм-виразників національної ідентичності.

Основна мета статті полягає в систематизації історичних сакральних пам'яток провінції Шаансі з метою визначення процесу генези храмового будівництва і її особливостей на різних історичних періодах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для виявлення малодосліджених питань опрацьовувались сучасні наукометричні джерела останніх років по таких напрямках:

- традиційні китайські релігії і філософські доктрини і їх вплив на формування культури та зокрема архітектури – публікації Chen Y. [2], Yulia Ivashko, Dominika Kuśnierz-Krupa, Chang Peng [6],

- проблеми збереження історичного середовища та проблеми його деградації – статті Pujia L. [14], Spiridon P., Sandu I.[15], Spiridon P., Sandu I., Stratulat L.[16],
- вплив природного оточення на образ архітектури – статті Yulia Ivashko, Dominika Kuśnierz-Krupa, Chang Peng [6], Yulia Ivashko, Tetiana Kuzmenko, Li Shuan, Chang Peng [7],
- формотворчі та конструктивні особливості традиційної китайської архітектури та ландшафтного дизайну – статті Yulia Ivashko, Dominika Kuśnierz-Krupa, Chang Peng [6], Yulia Ivashko, Denys Chernyshev, Chang Peng[8], Yulia Ivashko, Peng Chang, Andrii Dmytrenko, Tomasz Kozłowski, Denys Mykhailovskyi[9], Yulia Ivashko, Peng Chang, Polina Zueva, Yang Ding, Tetiana Kuzmenko[10], Maria Żychowska, Yulia Ivashko, Peng Chang, Andrii Dmytrenko, Nataliia Kulichenko, Xin Mu Zhang[17],
- загальні аспекти, пов'язані з реставрацією пам'яток – статті Piotr Gryglewski, Yulia Ivashko, Denys Chernyshev, Peng Chang, Andrii Dmytrenko [5], Mykola Orlenko, Yulia Ivashko [11],
- аспекти, пов'язані з реставрацією архітектурних пам'яток Китаю – статті Benli L., Wanyue P., Haidong L., Jianjun Q. [1], Fuwei Yang, Binjian Zhang, Qinglin Ma[4], Mykola Orlenko, Mykola Dyomin, Yulia Ivashko, Andrii Dmytrenko, Peng Chang[12], M. Orlenko, Y. Ivashko, P. Chang, Y. Ding, M. Krupa, K. Kusnierz, I.G. Sandu [13].

Опрацювання наукометричних джерел довело недостатність інформації про архітектурну і історико-культурну спадщину провінції Шаансі поза межами Китаю. Водночас, проведення такого дослідження є актуальним, оскільки аналіз архітектурної спадщини може стати науковою базою використання модифікованих національних елементів в сучасній архітектурі Китаю, на що зараз спрямована урядова лінія.

Для вирішення мети було використано такі загальнонаукові методи, як метод історичного аналізу, порівняльного аналізу, статистичний метод, описовий метод (для опису характерних ознак визначних об'єктів) і графо-аналітичний метод (для доповнення текстової частини графічними кресленнями автора).

Основна частина

Аналіз існуючих храмів різних конфесій (буддизм, даосизм, конфуціанство) на території Китаю доводить наявність регіональних особливостей, пов'язаних з місцевими природно-кліматичними особливостями і культурно-мистецькими традиціями. Наприклад, храми в північних регіонах Китаю більш прості і стримані за образом, меншого розміру, з глухими торцями будівель, головний фасад розкритий на південь колонадою. Яскравою

регіональною ознакою храмів півночі Китаю також називають художню обробку торців цегляних бічних стін орнаментами в техніці різьблення (геометричними, фітоморфними та зооморфними).

Натомість південь Китаю демонструє наявність храмів з підкресленою образною легкістю, більшим зв'язком з навколишнім природним середовищем, спостерігається відхід від жорсткого симетричного розпланування храмового комплексу в бік більш вільного розпланування з урахуванням рельєфу.

Стаття зосереджена на систематизації пам'яток в межах провінції Шаансі, де представлені об'єкти дев'яти династій, що доводить виключне місце провінції і її столиці Сіань в історії Китаю.

Автор проаналізував перелік історичних об'єктів провінції, які внесені до регіонального і національного реєстру і ті з них, які є в списку пам'яток культури провінції Шаансі і систематизував їх за епохами:

- 1) дев'ять визначних об'єктів – руїни будівель і гробниці часів династії Чжоу: дільниця Фенгхао, дільниця селища Хутуо, руїни Ченгуань, руїни Куйцзябао, руїни храмового селища Бейчжанба, руїни Сонкун, гробниця Лао цзи, гробниця Чжоу Му, гробниця Ван Цзи;
- 2) шість визначних об'єктів – руїни і гробниці часів династії Цинь: дільниця палацу Афанг, дільниця палацу Дінху Яньшоу, руїни Сіюй, мавзолей Цинь Донг, гробниця Цинь II Хухая, мавзолей Цинь Ши Хуан;
- 3) вісімнадцять визначних об'єктів – руїни і гробниці, а також приклади різьблення по каменю часів династії Хань: гробниці династії Західна Хань, мавзолей королеви Доу, поховання-мавзолей, гробниця Чен Піна, мавзолей Ба, родинний цвинтар Фенціюань династії Західна Хань, мавзолей королеви-матері Бо, руїни Ма інг, руїни міста Хан Чаньань, руїни міста Ліян, дільниця басейну Тайє, руїни Чжаолунь, дільниця селища Хуандуй, дільниця палацу Дінху Яньшоу, руїни Сіюй, дільниця палацу Цзяньчжан, скельні малюнки пастушків і ткаць, Сіанський «ліс стел»;
- 4) один визначний об'єкт-башта часів династії Суй – пагода Ханна храму Сяньюй;
- 5) вісімнадцять визначних об'єктів різного функціонального призначення – башти, гроти, руїни, храми, гробниці часів династії Тан – Сіанська башта Двох Драконів, Башта храму Чаньань Хуаянь, башта Да-Ян, башта храму Сінцзяо, башта храму Чаньань Шеншоу, башта Чжаохуей, Мала пагода диких гусей, ступа Цзюмолуошен, пагода Шаньдао храму Сянцзи, Восьма башта хмари, гроти гори Цинхуа, ділянка мосту Дунвей, руїни палацу Сінцин, ділянка палацу Хуацин, руїни Хуаньцю, руїни палацу Дамін, храм Сянцзи, поховання Лі Шен;

- 6) п'ять визначних об'єктів часів династії Сун – башта храму Дацинь, башта Цзинде, руїни палацу Цзунцен, скельні зображення храму Волонг та залізний дзвін, родинний цвинтар Лантянь Лу;
- 7) п'ять визначних об'єктів часів династії Юань – храм Хуаян округу Ху, ліс Стел в Храмі предків палацу Чоньян, міст Юйсянь та кам'яні статуї, руїни Ордуо, цвинтар родини Юань;
- 8) двадцять два визначних об'єкти – храми різних конфесій, башти, гробниці, руїни, мости династії Мін: храм Архата, храм Доньюе, Академія Гуаньчжун, башта храму Сіань Ваньшоу, мечеть Маленька Піюань, конфуціанський храм Хусіаня, храм Гуншуй, храм Баксіань, храм Каотан, храм Шуйлу, Лоугуантай, павільйон Ван храму Грому, павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді, павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді, Сіаньська барабанна башта, Сіаньська вежа дзвонів, дзвіниця Хусянь, гробниця Лу Нань, гробниця короля династії Цинь, гробниця Ван Цзюсі, руїни палацової стіни Цинь періоду династії Мін, руїни дощатої дороги Тан'юй, міст Тайши;
- 9) десять визначних об'єктів – храми різних конфесій, палаци, руїни, поховання часів династії Цин: Храм Дон'юе округу Ху, Зал пращурів Ван в окрузі Ху, Мечеть Дапіюань, Древні будівлі храму Гуанжень в Сіані, Храм Дасиншань, Храм Ду Гонг, Зал пращурів Чжоучжи Ванга, Другий Святий палац, колишня резиденція Лу Ханьліня, гробниця Лі Юна.

Систематизація історичних об'єктів по періодах династій довела домінування руїн та поховань-гробниць на ранніх періодах і поступову їх заміну на палаци, храми, міські ворота.

З усієї сукупності об'єктів, що перебувають під охороною держави, було вибрано ті, які можна розглядати як зразки наслідування для сучасних об'єктів. Отже, для наслідування було вибрано ті наземні об'єкти, які зберегли цілісну форму, передусім храми. Відбирались наземні об'єкти, внесені до пам'ятокоохоронного реєстру як характерні зразки китайської архітектури певного періоду.

В столиці провінції Шаансі – місті Сіань збереглися пам'ятки шести династій. Автор систематизував ці об'єкти по періодах.

Династія Західна Цзинь (265-317 р.)

Династія Східна Цзинь (317-420 р.)

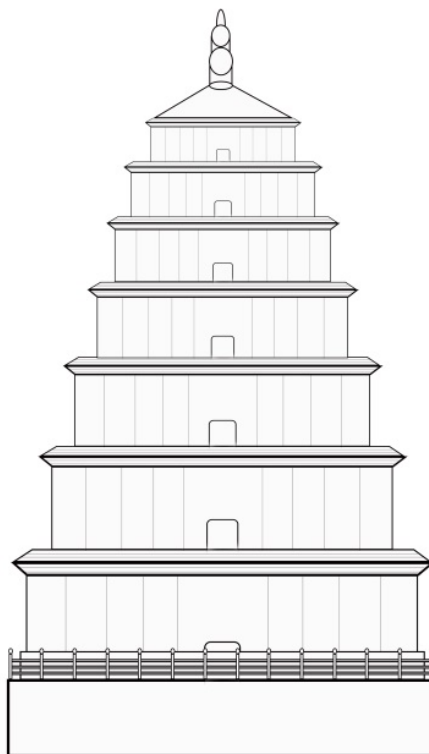
До цієї епохи відносять первісний храм Дасиншань, згодом перебудований в епоху Цин.

Династія Тан (618-907 р.).

Періодом правління династії Тан датують такі об'єкти, як башта храму Чаньань Шеншоу (601~604), башта Да-Ян, Велика пагода диких гусей (652) (Рис.1), башта Чжаохуей, Мала пагода диких гусей (707) (Рис.2), пагода

Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda) (681), башта Баюн (Bayun Tower) (708, пагода Дацинь (Daqin Pagoda).

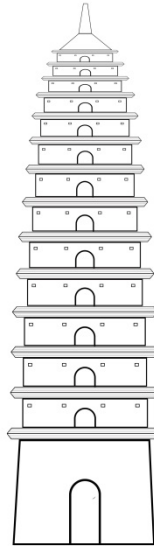
Велика пагода диких гусей є символом древнього Сіана і древньою буддистською святинєю періоду, коли Сіань (Чаньань) був столицею імперії Тан і частиною буддистського комплексу Да Сієн. В 2014 році вона була внесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Спочатку збудована за давньоіндійськими зразками пагода була п'ятиярусною, висотою 60 м, через що впала, однак в 704 році її відбудовано і надбудовано ще п'ять ярусів, три з яких не збереглись досьогодні, тому в сучасному вигляді пагода складається з семи ярусів, її висота становить 64 м, причому верхній ярус водночас є оглядовим майданчиком на древнє місто. Навколо пагоди зараз знаходиться буддистський монастир з великим парком зі скульптурами.

Giant Wild Goose Pagoda
(*Da Yan agoda*)

Рис. 1. Велика пагода диких гусей. Креслення Дін Яна, 2021.

В списку ЮНЕСКО знаходиться і Мала пагода диких гусей (707-709 роки), первісно її висота становила 45 м, після пошкоджень – 43 м, вона має 15 ярусів (Рис.2). Пагода має цегляний каркас і квадратний план.

Small Wild Goose Pagoda

Рис.2. Мала пагода диких гусей. Креслення Дін Яна, 2021

Династія Північна Сун (960-1127 р.)

Цим періодом датують реставрацію пагоди Дацинь, башту Цзинде, заснування храму Хуаян.

Династія Юань (1271-1368 р.)

До періоду Юань належить за іншою версією храм Хуаян.

Династія Мін (1368-1644 р.)

Цією епохою датують фортифікації Сіаня (1370), дзвіницю Сіаня (1384), Сианьську Барабанну Башту (1380), Зал Гоншу (1403--1424), перебудову храму Хуаян (1426), Жіночий монастир Шуйлу.

Фортифікаційна стіна Сіаня є однією з наймасштабніших добре збережених оборонних стін китайських міст, де наочно представлено особливості оборонного будівництва доби Мін - рів, підйомні мости, вартові башти, кутові башти, башти воріт. Її висота становить 12 м, ширина основи 15-18 м і 12-14 м вгорі, з інтервалом 120 м влаштовано вали, які виступають зі стіни. По кутах розташовані чотири сторожові башти, а стіну оточує рів шириною 18 м і глибиною 6 м.

Міська стіна Сіаня знаходиться на черзі до включення до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як «Міські стіни династій Мін та Цин».

До періоду Мін належить і розташований в центрі міста даоський храм Міського Бога Сіаня – з дуже великими розмірами і розкішною оздоблення. Сьогодні комплекс храму Міського Бога Сіаня складається з арки, павільйону Бога Літератури, Воріт Етикету, зали Року Народження, зали Пращурів Вірності і Пошанування Синами, Дому Музики і Танців, зали Бога Вогню, зали Цариці Небесної і зали Бога Міста.

В Сіані також зберігся унікальний даоський храм Восьми Безсмертних біля східних воріт міської стіни, яка розділяє старе і нове місто. Головна зала храму прикрашена зображеннями безсмертних, за головною залою розташована зала Богині Дванадцяти Зірок, а зліва за храмовим павільйоном – зала Майстра Цю (Патріарха Цю). В перші роки правління династії Цин храм було відремонтовано, а східний двір розширено. В сучасному вигляді храмовий комплекс Восьми Безсмертних має традиційну орієнтацію головних приміщень на південь, він зберігає первісну свою структуру доби Мін і Цин: розподіл на західний, центральний та східний двори з павільйонами, центральний двір відділений від західного і східного коридорами і флігелями.

Династія Цин (1636-1912 рр.)

До періоду Цин належить Лоугуатай та перебудова давнього храму Дасиншань.

Висновки

Таким чином, серед найважливіших пам'яток в Сіані епохи Цзинь відома одна, і та згодом перебудована, в епоху Тан – 11, в епоху Північна Сун – 2 і одна за легендою, в епоху – Юань – одна, в епоху Мін – 6, в епоху Цин – 2. Аналіз зовнішнього вигляду та розпланувальної структури об'єктів різного функціонального призначення дозволяє аргументувати, що зразками для модернізації форм в сучасній архітектурі Китаю можуть бути насамперед храмові павільйони – даоські та конфуціанські, які за своїм образом споріднені з традиційним китайським житлом, палацовими павільйонами Забороненого міста в Пекіні та з малими архітектурними формами-павільйонами (Рис.3).

Xiangji Temple

Рис.3. Загальний вигляд храму Сянцзи. Креслення Дін Яна, 2021.

Досвід Китаю свідчить про те, що найчастіше взірцями наслідування стають саме такі уніфіковані будівлі, які можуть бути легко пристосовані під різні громадські функції (Рис.4).

Рис.4. Північний вокзал м. Сіань за зразком модифікованого храмового павільйону.

Джерело: https://en.wikipedia.org/wiki/Xi'an_North_railway_station

Це дозволяє наголошувати, що зразками наслідування в сучасній архітектурі провінції Шаансі можуть стати ті історичні об'єкти, які зберегли первісну форму, є наземними і є втіленням національних рис і регіональних особливостей. Це переважно традиційні даоські та конфуціанські храми. Про обґрунтованість такого припущення свідчить приклад сучасної будівлі Північного вокзалу м. Сіань (рис.4).

Дин Ян,

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

АНАЛИЗ ИСТОРИЧЕСКОГО САКРАЛЬНОГО НАСЛЕДИЯ ПРОВИНЦИИ ШААНСИ

В статье проанализированы определяющие признаки традиционной сакральной архитектуры провинции Шаанси. Самое большое количество исторического наследия составляют храмы и пагоды. Статья сосредоточена на систематизации памятников в границах провинции Шаанси, где представлены объекты девяти династий, что доказывает исключительное место провинции и ее столицы Сиань в истории Китая. На их примере определены основные семантические признаки, которые являются выразителями национальной архитектуры Китая и могут быть использованы для модификации в современных общественных зданиях разного функционального назначения.

Поворот к национальным истокам в современной архитектуре провозглашен правительственными постановлениями Китая. Систематизация исторических объектов по периодам династий доказала доминирование руин и погребений-гробниц на ранних периодах и постепенную их замену дворцами, храмами, городскими воротами.

Из всей совокупности объектов, которые пребывают под охраной государства, были отобраны те, которые можно рассматривать как образцы наследования для современных объектов. Следовательно, для наследования были выбраны те наземные объекты, которые сохранили целостную форму, прежде всего, храмовые павильоны, учитывая консервативность и однофункциональность таких зданий, как буддистские пагоды. Отбирались наземные объекты, внесенные в памятникоохранный реестр как характерные примеры китайской архитектуры определенного периода.

Ключевые слова: провинция Шаанси; Китай; историческое сакральное наследие; анализ; наследование; модификация.

Ding Yang,

Kyiv National University of Construction and Architecture

ANALYSIS OF THE HISTORICAL SACRED HERITAGE OF SHAANSI PROVINCE

The article analyzes the outstanding features of the traditional sacred architecture of Shanxi Province. The largest historical heritage are temples and pagodas. The article focuses on the systematization of monuments within Shaanxi Province, where the sites of nine dynasties are presented, which proves the exclusive place of the province and its capital Xi'an in the history of China. Their example identifies the main semantic features that are the expression of China's national architecture and can be used for modification in modern public buildings for various functional purposes. The turn to national origins in modern architecture has been proclaimed by Chinese government decrees.

The systematization of historical sites by dynastic periods proved the dominance of ruins and burials-tombs in the early periods and their gradual replacement by palaces, temples, city gates.

From the whole set of objects under state protection, those were selected that can be considered as examples of inheritance for modern objects. Thus, the land objects that have preserved their integral form, especially the temple pavilions, were chosen for imitation, taking into account the conservatism and functionality of such

buildings as Buddhist pagodas. Land objects included in the conservation register were selected as typical examples of Chinese architecture of a certain period.

Keywords: Shanxi Province; China; historical sacred heritage; analysis; imitation; modification.

REFERENCES

1. Benli L., Wanyue P., Haidong L., Jianjun Q., Increase of moisture content in Mogao Grottoes from artificial sources based on numerical simulations. *Journal of Cultural Heritage*, 45, 2020, pp.135-141. {in English}
2. Chen Y. Taoism in the People's Republic of China, [in:] *The Encyclopedia of Taoism*, ed. F. Pregadio, London – New York, 2008, pp. 174-175. {in English}
3. Chinese pavilions. Text and photo's by Qin Li. China Architecture and Building Press, 2019. 96 p. {in English}
4. Fuwei Yang, Binjian Zhang, Qinglin Ma. Study of Sticky Rice-Lim Mortar Technology for Restoration of Historical Masonry Construction. *Accounts of Chemical Research*, 43 (6), 2010, pp. 936-944. {in English}
5. Gryglewski Piotr, Ivashko Yulia, Chernyshev Denys, Chang Peng, Dmytrenko Andrii. Art as a message realized through various means of artistic expression. *Art Inquiry. Recherches sur les arts* 2020, vol. XXII, pp.57-88. {in English}
6. Ivashko Yulia, Kuśnierz-Krupa Dominika, Peng Chang. History of origin and development, compositional and morphological features of park pavilions in Ancient China. *Landscape architecture. Scientific Journal of Latvia University of Agriculture*. Volume 15, Number 15, 2020. Pp.78-85. {in English}
7. Ivashko Yulia, Kuzmenko Tetiana, Li Shuan, Chang Peng. The influence of the natural environment on the transformation of architectural style. *Landscape architecture. Scientific Journal of Latvia University of Agriculture*. Volume 15, Number 15, 2020. Pp.101-108. {in English}
8. Ivashko Yulia, Chernyshev Denys, Chang Peng. Functional and figurative and compositional features of traditional Chinese pavilions. *Wiadomości Konserwatorskie • Journal of Heritage Conservation* • 61/2020, p.60-66. {in English}
9. Ivashko Yulia, Chang Peng, Dmytrenko Andrii, Kozłowski Tomasz, Mykhailovskyi Denys. The influence of wooden structures in architectural monuments on their formation (on the examples of traditional Chinese pavilions, pavilions of the Chinoiserie style and Ukrainian wooden churches). *Wiadomości Konserwatorskie • Journal of Heritage Conservation* • 67/2021, c.49 -60. {in English}
10. Ivashko Yulia, Chang Peng, Zueva Polina, Ding Yang, Kuzmenko Tetiana. Continuity of traditions and innovation in modern landscape design in China

Landscape architecture and Art. Scientific Journal of Latvia University of Agriculture. Volume 18, Number 18, 2021.Pp.94-103. {in English}

11. Orlenko Mykola, Ivashko Yulia. The concept of art and works of art in the theory of art and in the restoration industry. *Art Inquiry. Recherches sur les arts* 2019, vol. XXI, pp.171-190. {in English}

12. Orlenko Mykola, Dyomin Mykola, Ivashko Yulia, Dmytrenko Andrii, Chang Peng. Rational and aesthetic principles of form-making in traditional Chinese architecture as the basis of restoration activities. *International journal of conservation science*. Volume 11, Issue 2, April-June 2020: 499-512. {in English}

13. Orlenko Mykola, Ivashko Yulia, Chang Peng, Ding Yang, Krupa Michal, Kusnierz Kazimierz, Sandu Ioan Gabriel. The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens. *International journal of conservation science*. Volume 12, Issue 3, 2021. pp. 1003-1026. {in English}

14. Pujia L. Cultural heritage and territory. Architectural tools for a sustainable conservation of cultural landscape, *International Journal of Conservation Science*, 7 (1), 2016, pp. 213-218. {in English}

15. Spiridon P., Sandu I. Muselife of the life of public. *International Journal of Conservation Science*, 7 (1), 2016, pp. 87-92. {in English}

16. Spiridon P., Sandu I., Stratulat L. The conscious deterioration and degradation of the cultural heritage. *International Journal of Conservation Science*, 8 (1), 2017, pp. 81-88. {in English}

17. Żychowska Maria, Ivashko Yulia, Chang Peng, Dmytrenko Andrii, Kulichenko Nataliia, Xin Mu Zhang. The influence of traditional Chinese landscape architecture on the image of small architectural forms in Europe. *Landscape architecture and Art. Scientific Journal of Latvia University of Agriculture*. Volume 18, Number 18, 2021.Pp.59-68. {in English}